

Таълим муассасаларида “Тарбиявий соатлар”, “Эрталабки сафланиш” “Маънавият кунлари” да маънавий-маърифий тарғибот ишларини мазмунли ташкил этиш бўйича

ТАВСИЯ

Мустақилликка эришганимиздан кейин халқимизнинг ўз юрти, тили, маданияти, қадриятлари тарихини билишга, ўзлигини англашга қизиқиши ортиб бормоқда. Бу – табиий ҳол. Одамзод борки, авлод-аждоди кимлигини, насл-насабини, ўзи туғилиб вояга етган Ватаннинг тарихини билишни истайди.

Бу қадимий ва табаррук тупроқдан буюк алломалар, фозилу фузалолар, олиму уламолар, сиёсатчилар, саркардалар етишиб чиққан. Диний ва дунёвий илмларнинг асослари мана шу заминда яратилган, сайқал топган.

Ҳар қайси инсон мен шу миллат фарзанди эканман, менинг аجدодларим кимлар бўлган, миллатимнинг ибтидоси қайда, унинг оёққа туриши, тикланиш, шаклланиш жараёни қандай кечган, деган саволларни ўзига бериши табиий. Бу миллат кишилиқ тараққиётига ўзининг ўчмас улушини қўшган, мамлакатимиз шухратини оламга таратган, тарих саҳифаларига абадул-абад муҳрланган. Заминимиз азалдан буюк алломалар, мутафаккирлар, ўз замонасидан ўзиб кетган даҳолар юрти бўлиб келган. Абу Райҳон Беруний, Аҳмад Фарғоний, Мирзо Улуғбек, Али Қушчи, Алишер Навоий, Абу Али ибн Сино, Маҳмуд Замахшарий, Абу Бакр Қафқол Шоший, Абу Мансур Мотуридий, Абдуҳолик Ғиждувоний, Баҳоуддин Нақшбанд, Абулмуин Насафий, Бурҳониддин Марғиноний, Имом Бухорий, Имом Термизий, Имом Доримий... номларининг ўзи бир китоб бўлади. Бири калом илми устози, бири фалак тоқига нарвон қўйган забардаст олим, бошқаси амалий тиббиёт отаси, бири калом илми дурдонаси, яна бири муҳаддислар султони.

Таълим муассасалари ўқувчилари ўртасида тарбиявий соатлар, эрталабки сафланиш, маънавият кунларида “Бухорий аждодлари”, “Марғиноний авлодлари”, “Мотуридий авлодлари”, “Нақшбанд авлодлари”, “Ислом сивилизация билимдони” шиори остида очик дарсларни ўтишда умумтаълим мактаб ўқувчиларини ватанпарварлик эътиқодини шакллантиришнинг энг муҳим асосларидан бири – ёшларда Ватан, унинг моҳияти, инсон ҳаёти ва фаолияти учун аҳамияти ҳақида тушунча ҳосил қилишдир. Ватанни севмоқ учун даставвал унинг маъносини, тарихини, тақдири ва истиқболини чуқур англаб етмоқ керак.

Ислом оламида ўзига хос алоҳида ҳурмат ва эътиборга сазовор, мусулмон юртлари ичида бизга фахр бағишловчи буюк аждодларимиздан бири бу шубҳасиз Имом Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорий ҳазратларидир. Бу зотнинг илм йўлида чеккан риёзатлари, ҳадис илмининг ривожига қўшган ҳиссалари ҳамда яратган асарлари бутун дунёда тиллардан-тилларга дoston бўлган. Ислом динининг биринчи муқаддас манбаси бўлмиш Қуръони каримдан кейинги ўринда турувчи “ал-Жомеъ ас-саҳих” ҳадислар тўплами ҳам шу улуғ зотнинг кўп йиллик илмий фаолиятлари ва бу йўлдаги

ихлослари, ислом умматига нисбатан тутган холис ёндашувларининг маҳсулидир. Имом Бухорийдек зот ҳақида кўп гапириш мумкин, кўп гапирилган ҳам, бундан кейин ҳам гапирилади. Зеро ўрта асрлар шароитида бир миллионга яқин ҳадисни дунё бўйлаб тарқалиб кетган минглаб ровийлардан бирма-бир ёзиб олиб, текшириб, таснифлаб китоблар таълиф этиш бугунги техника ва кенг имкониятлар асрида ҳам ҳеч кимга насиб этмаётган буюк хизмат ва шарафдир. Бу буюк муҳаддис ровий ва иснодлари билан ёддан билган шунча ҳадислардан 7,5 мингга яқинини ўз “ал-Жомеъ ас-саҳиҳ” китоби эса ислом оламида энг ишончли ҳадис тўплами ҳисобланади.

Истиклол шарофати билан Бухорийнинг ўлмас мероси элурти бағрига қайтди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Имом ал-Бухорий таваллудининг ҳижрий-қамарий тақвим бўйича 1225 йиллигини нишонлаш тўғрисида»ги қарори (1997 йил 29 апрел) асосида Бухорийнинг илмий меросини ўрганиш ва тарғиб қилиш, хотирасини абадийлаштириш борасида катта ишлар қилинди. 1998 йил 23 октябрда Самарқандда юбилей тўйтанталари бўлиб ўтди. Аллома абадий қўним топган Челақ туманидаги Хартанг қишлоғида улкан ёдгорлик мажмуи очилди.

Бухорийнинг бой маънавий меросини чуқур ўрганиш ва кенг тарғиб қилиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг ташаббуси билан Имом ал-Бухорий халқаро жамғармаси тузилди (1998 йил 4 ноябр; раиси Зоҳидилло Мунавваров). Жамғарманинг асосий вазифаси Қуръони карим ва Бухорийнинг «ал-Жомеъ ас-саҳиҳ»и таржималарининг академик нашрларини тайёрлаш, буюк исломшунослар илмий меросини тадқиқ этиш, диний-фалсафий мавзуларда илмий анжуманлар ўтказиш ва шулар ёрдамида ёш авлодни миллий анъаналаримизга садоқат руҳида тарбиялашдан иборат. 2000 йилдан бошлаб мазкур жамғарма ўзининг маънавий-маърифий, илмий-адабий «Имом ал-Бухорий сабоқлари» журналининг нашр эта бошлади. Журнал халқимизни миллий-маънавий меросимиздан баҳраманд этиш, миллий, диний кадриятларнинг соғлом идрок этилишига ёрдам беришни уз олдига мақсад қилиб қўйган. Ўзбекистонда Бухорийнинг хотираси муносиб тарзда абадийлаштирилган.

Тошкент Ислом институтига Бухорий номи берилган. Бухорийнинг ҳаёти ва ижодига бағишлаб бир неча тилларда китоб-албом, 2 қисмли фильм (1995), «Ҳадис илмининг султони» 4 қисмли киноқисса (1998) яратилган.

Бугунги кунда Имом Бухорий ҳазратларининг бой илмий мерослари ва у зотнинг ислом оламида тутган бемисл ўринларини кенг жамоатчиликка танитиш ишларига доир Президент ҳамда ҳукумат қарорлари қабул қилинди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 март куни қабул қилинган “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Имом Бухорий халқаро илмий-тадқиқот марказини ташкил этиш чора тадбирлари тўғрисида” 2855-сонли Қарори бунинг яққол мисоли бўла олади.

Мазкур қарордан кўзланган мақсад буюк ватандошимиз, ҳадис илмининг султони Имом Бухорийнинг бой мероси, у зотнинг жаҳон сивилизатсияси, илм-фан тараққиёти ривожига қўшган бебаҳо ҳиссасини чуқур тадқиқ этиш ва кенг тарғиб қилиш, ёш авлодни миллатлар ва

динлараро бағрикенглик, ўзаро ҳурмат, тинч-тотув ҳаётни кадрлаш ва мустаҳкамлаш руҳида тарбиялаш, шунингдек, халқаро миқёсдаги маънавий-маърифий мулоқот ва ҳамкорликни кучайтиришдан иборат.

Ўзбекистоннинг куч-қудрати манбаи–халқимизнинг умуминсоний кадриятларига содиқлиги, улуғ аجدодларимиздан авлодларга ўтаётган маънавий мероснинг кучлилигида, фуқароларимизнинг эл-юртга, она заминга битмас-туганмас меҳрида, миллий ғуруримизда.

Юртимизда тарихий шахслар, шаҳарлар, маданий ёдгорликларнинг юбилей ва байрамларини ўтказиш яхши анъанага айланиб қолди. Бу ерда гап тантананадагина эмас, муҳими, биз уларнинг ўз даврида келажак авлодлар учун қолдирган салмоқли мероси, ижобий ишлари, керак бўлса, умумжаҳон сивилизатсиясига қўшган ҳиссаларини қадрлаймиз. Албатта, ҳар бир миллат ўз аجدодларини эслаш, уларнинг ҳурматини жойига қўйишга интилади.

Яна шундай аجدодларимиздан Буюк фақиҳ, имом Бурҳониддин Марғиновичнинг илмий мероси ўз аҳамиятини йўқотмаган. Жаҳондаги кўп олий ўқув юртларида мусулмон ҳуқуқшунослиги фанлари Бурҳониддин Марғиновичнинг фикҳ ва таълимоти асосида ўрганилади. Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг унинг илмий меросини ҳар томонлама чуқур ўрганиш, асарларини чоп этиш ишларига катта эътибор берилди. Бурҳониддин Марғиновичнинг илмий мероси ҳозирда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган. Жаҳондаги кўп олий ўқув юртларида мусулмон ҳуқуқшунослиги Бурҳониддин Марғиновичнинг фикҳ таълимоти асосида ўрганилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти ташаббуси билан Бурҳониддин Марғинович вафотининг 800 йиллиги (1997), таваллудининг 910 йиллиги (хижрий сана бўйича) (2000) кенг нишонланди. Шу муносабат билан Марғилон шаҳри марказида Бурҳониддин Марғинович ёдгорлик мажмуи бунёд этилиб, шу ерда унинг рамзий макбараси ўрнатилди.

7-синфда Ўзбекистон тарихи дарслигида Ўрта Осиёлик мутафаккирлар. Илм-фан равнақи мавзусида (20-дарс). Калом илми равнақида улкан ҳисса қўшган буюк аллома Абу Мансур Мотуридий сунний эътиқодидаги икки йирик таълимотлардан бири бўлмиш мотуридия таълимотининг асосчиларидан ҳисобланади. Унинг тўлиқ исми Абу Мансур Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд Ҳанафий Мотуридий Самарқандийдир. Абу Мансур Мотуридий умри давомида фақиҳлар, муҳаддислар билан мулоқотда бўлган ва мунозаралар олиб борган. У ислом динининг ҳанафий мазҳабини Мовароуннаҳрда тарқатиш ва ўзидан кейинги авлодларга қусурсиз етказиш ишига муҳим ҳисса қўшди.

Мотуридий ўз даврининг исломий илмлари соҳасида энг етук билим соҳиби ҳисобланиб, мусулмон дунёси олимлари томонидан тан олинган ва ҳозирда ҳам турли диний асарларда зўр эҳтиром билан тилга олинади.

Мотуридийни улуғлаб “Имом ал-ҳуда” ва “Имом ал-мутақаллимин”, “Ҳидоят йўли имоми ва мутақаллимлар имоми” каби номлар билан ҳам атаганлар.

Mustaqillik sharofati bilan diniy qadriyatlarimiz tiklanayotgan Vatanimizda 2000 yil nryabrda Imom al-Moturidiy tavalludining 1130 yilligi nishonlandi.

Samarqandda al-Moturidiy xotirasiga bag`ishlangan yodgorlik majmui barpo etildi, asarlari o`zbek tilida nashr etildi.

Халқ орасида "Балогардон" (яъни дуо билан балоқазони даф қилувчи) унвони билан ҳам машхур бўлган Баховуддин Нақшбанд ўз таълимотини яратишда Юсуф Ҳамадоний ва Абдуҳолиқ Гиждувоний назарияларига асосланган. Таълимотининг асосида "Дил-ба ёр-у, даст-ба кор" ("Кўнгил худода бўлсин-у, қўл иш билан банд бўлаверсин") деган шиор ётади.

Баховуддин Нақшбанд таваллудининг 1993 уй 675 йиллиги муносабати билан Ўзбекистонда Баховуддин Нақшбанд таълимотини ўрганишга аҳамият кучайди. Бухоро давлат уриверситети ҳузурида "Нақшбандия" илмий маркази иш бошлаган. У ерда тасаввуфий-ирфоний меросни тадқиқ этиш йўлга қўйилди. Бухоро давлат музей-қўриқхонасида ҳам "Нақшбандия" маркази тузилди.

Ўрта асрлар даврида дунё ҳамжамиятига улкан ҳисса қўшган буюк алломаларнинг меросини ўрганиш умумтаълим мактабларида алломаларнинг яънада чуқурроқ ўргатиш юзасидан таълим муассасаларида "Тарбиявий соатлар", "Ерталабки сафланиш" "Маънавият кунлари" да маънавий-маърифий тарғибот ишларини мазмунли ташкил этиш учун

- таълим муассасалари фаелари ва синфхоналарда буюк алломаларнинг ҳаёти ва ижодидан намуналар акс эттирувчи кўргазмалар ташкил этиш;

- туман ва шаҳарларнинг ҳар бир таълим муассасаси кесимида Ўзбекистон тарихи фани доирасида улуғ алломаларнинг ўрганиш, дарс жараёнида тадбиқ этилиши бўйича муаммо ва камчиликларни ўз вақтида бартараф этишнинг изчил тизимини жорий қилиш;

- Ўзбекистон тарихи фани орқали ўқувчиларимизнинг улуғ алломалар ва ислом дини маънавиятини юксалтиришда тарихий манба ва адабиётларнинг ўрни аҳамиятлилиги муносабати билан мактаб кутубхоналари учун ва фан ўқитувчилари учун "Алломалар тарихи" журналинини яратиш;

- маънавий-маърифий ишлар бўйича алоҳида ютуқларга эришган таълим муассасалари ва педагог ходимлар тажрибасини оммалаштириш, уларни маънавий ва моддий рағбатлантириш, ўзаро тажриба алмашинувини кучайтириш;

- ўқувчилар ўртасида китобхонлик маданиятини юксалтириш, маънавий-маърифий ишлар сифат ва самарадорлигини ошириш мақсадида тадбирлар доирасида Ўрта асрлар Турон заминда етишиб чиққан ва дунё ҳамжамиятига ўзининг илмий мероси орқали улкан ишларни амалга оширган алломалар ҳақида илмий, бадиий асарлардан фойдаланишнинг интерактив усулларини излаб топиш орқали ўқувчиларда китобга муҳаббат уйғотиш;

- тарбиявий соатлар, эрталабки сафланиш, маънавият кунлари машғулотлари давомида ўқувчиларда ватанпарварлик, маънавий қадриятлар, умуминсоний-ахлоқий фазилатларни шакллантириш;

- барча таълим муассасаларида алломаларнингнинг таваллуд кунларига бағишлаб "Ўз тарихимизни ўрганамиз" мавзусида адабий-бадиий кечалар, давра суҳбатлари ташкил этиш;

- Тошкент шаҳридаги умумтаълим мактаблари ва вазирлик тасарруфидаги Республика таълим муассасалари ўқувчиларини жалб этган ҳолда буюк алломалар ижодига бағишланган “Буюкларни ёд этиб” мавзусидаги ижодий учрашувларни ташкил этиш;

- умумтаълим мактабларида “Аждодлари улуғ юрт фарзандиман”, “Аждодларга муносиб авлод бўлайлик”, “Бобокалонларимиз ижоди – миллий, маънавий хазинамиз” мавзуларида диктантлар, ижодий баёнлар ва деворий газеталар танловини ташкил этиш;

- буюк алломаларнинг исми билан боғлиқ жойларга ўқувчилар ташрифини уюштириш;

- ўқувчи-ёшлар қалби ва онгида турли ғоявий-информатсион таҳдидларга нисбатан маънавий иммунитетни шакллантириш, миссионерликнинг олдини олиш борасидаги ишларнинг самарадорлигини янада оширишга қаратилган маънавий-маърифий тадбирлар ва профилактик тушунтириш ишларини амалга ошириш;

- Таълим муассасалари раҳбарияти, ўқитувчи-мураббийлар, Бошланғич ташкилот етакчилари ва синф раҳбарлари томонидан режалаштирилган маданий-маърифий тадбирларнинг мазмун-моҳиятини ўқувчилар ўртасида кенг ёритиб бориш ва кутилаётган натижа ҳақида аниқ маълумот бериш.

- Тадбирларни ўқувчиларнинг ёши, бўш вақти ва дарс жараёнига таъсир қилмаган ҳолда дарсдан олдин ёки дарсдан кейин ташкил этишни инобатга олиб режалаштириш.

- Тадбирлар орқали ўқувчиларнинг истеъдоди ва қобилиятларини очиш, ўзига бўлган ишончни мустаҳкамлаш, қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш.

- Ҳар ҳафта давомида “Бухорий авлодлар”, “Марғиновий авлодлари”, “Нақшбанд авлодлари”, “Ислом сивилизация билимдони” очик дарслари янада қизиқарли, мазмунли бўлиши учун кўшимча манбалар (*интернет, адабиёт, газета ва журналлар, фото*)дан кенг фойдаланган ҳолда тайёрланади, реферат шаклида умумлаштирилади ҳамда “Ерталабки сафланиш” тадбирларида “Буюк алломаларимиз” “Ислом сивилизация билимдони” (*ўзбек, рус, чет тилларида*)ни бериб бориши синф раҳбарлари масъуллигида амалга оширилади.

- Синф раҳбари томонидан ўқувчилар тайёрлаган рефератлар жамланади, ҳар ҳафта ҳамда ўқув йили якуни бўйича ўқувчиларнинг алломалар ҳамда ислом сивилизация ҳақидаги фаол қатнашиши шу билан биргаликда маълумотларни бериб боришдаги иштироки кундалик дафтарларига қайд этиб борилади.

- Синф раҳбарлари томонидан ҳар ҳафта “Тарбиявий соатлар”да ўқувчиларнинг тайёрлаган “Бухорий авлодлар”, “Марғиновий авлодлари”, “Нақшбанд авлодлари”, “Ислом сивилизация билимдони” очик дарслар учун тайёрлаган материаллари атрофлича муҳокама қилинади ва амалий кўмак берилади.

- Шу билан бирга, “Ота-оналар мажлислари” ва Жамоат кенгаши йиғилишларида фаол ўқувчилар эътироф этилади (*ўқувчи ҳақида алоҳида*

таъкидлаб ўтилади, ота-онасига миннатдорчилик билдирилади, маънавий ёки моддий рағбатлантирилади).

Биздан мангу қоладиган нарса–Ватан шону шуҳрати, қудрати ва салоҳиятининг юксалиши учун ўзимизнинг фидойи меҳнатимиз билан муносиб ҳисса кўшишдир.

Ватанимиз истиқлолини янада мустаҳкамлаш, уни ҳимоя қилиш, юртимиз шаъни-шавкати юксалтириш, адолат, инсоф ва диёнат ҳукмрон бўлган эркин жамият, меҳнаткаш халқимизга муносиб фаровон ҳаёт куриш бизнинг инсоний ва фуқаролик бурчимиздир.

Биз орзу этган буюк давлатни бунёд қилиш барчамиздан мустаҳкам ирода, иймон-эътиқод, миллий ғурур туйғуси, буюк аждодларимиздан мерос қолган маънавий бисотга эга бўлишни талаб қилади. Билакларимизда куч, қалбларимизда келажакка ишонч бўлмоғи шартдир.

Юқорида кўрсатиб ўтилган тавсияларга ижодий ёндашган ҳолда кўшимчалар киритиш мумкин.

Республика Таълим маркази
Ижтимоий ва маънавий-маърифий ишлар
бўлими методисти Ўтанов Хуршид Шералиевич